

ЗБІРКА КЛЕПСИДР БІБЛІОТЕКИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА імені ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ

Назар Різун

*PhD, науковий співробітник відділу рукописів
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2878-2652>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2023-15\(31\)-9](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2023-15(31)-9)

Розглянуто збірку клепсидр Бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка у Львові, яка входить до «Колекції клепсидр ХІХ–ХХ ст.», що зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (фонд № 351). Ці клепсидри (афіші, оголошення) повідомляють про смерть і подають біографічні дані визначних українських громадсько-політичних і культурних діячів, науковців (передусім членів НТШ), більшість із яких померла в міжвоєнний період (1918–1939). Простежено історію формування збірки, зокрема на колекційних матеріалах, які надійшли до БНТШ з різних львівських установ, насамперед зі Ставропігійського інституту, та висвітлено її подальшу долю аж до надходження в рукописний фонд ЛННБ України ім. В. Стефаника; окреслено зміст і типи документів. Збірка репрезентує як видавничу, так і колекційну сфери діяльності НТШ, історію формування його фондів.

Ключові слова: клепсидра, відділ рукописів, Бібліотека Наукового товариства імені Шевченка, друкарня Наукового товариства імені Шевченка.

Постановка проблеми. Цьогоріч найдавнішій українській громадській науковій організації – Науковому товариству імені Шевченка (НТШ) у Львові, яке завдяки багатолітній кропіткій праці багатьох членів добре знане в Україні та за її межами, – виповнюється 150 років [6, с. 381]¹. У присвяченому НТШ ювілейному збірнику статей Михайло Глушко зазначив, що його працівники «в умовах бездержавності зуміли піднести наукові знання про свій етнос на рівень кращих світових стандартів» [1, с. 11]. За півтора століття діяльності члени НТШ здійснили неабиякий внесок у наукове життя міста

© Різун Н., 2023

¹ Товариство було засноване 23 грудня 1873 р. як літературне, а 1892 р. реформоване в наукове.

та країни – посприяли поступу на ниві гуманітарних, природничих та інших наук. Від 1892 р. невіддільною частиною Товариства, важливою для його успішної діяльності, була Бібліотека (БНТШ), яка вже наприкінці XIX – на початку XX ст. стала однією з найбільших книгозбірень у Львові [13, с. 279].

Відомо, що значна частина зібраних у БНТШ до 1939 р. рукописних та інших збірок після її розформування стала основою архівних фондів багатьох львівських інституцій, зокрема відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (ЛННБ України ім. В. Стефаника) [10, с. 15–16]. Такою була й доля значної частини архівного фонду № 351 «Колекція клепсидр² XIX–XX ст.», створеного впродовж 2020–2023 років (він поступово формувався щонайменше останні п'ятнадцять років). Хронологічно фонд охоплює 1830–1946 роки і структурно поділяється на два розділи: «Клепсидри, друковані кириличним шрифтом» (1838–1946); «Клепсидри, друковані латинським шрифтом» (1830–1943)³. Неабиякий науковий інтерес у цьому контексті становить збірка клепсидр, яка сформувалася в БНТШ та згодом увійшла до першого розділу колекції.

Мета статті полягає в аналізі документів збірки клепсидр БНТШ, яка становить вагомую частину фонду № 351 відділу рукописів, а саме в дослідженні їхнього походження та змісту, встановленні їхньої наукової та культурної цінності.

Методи дослідження. При вивченні збірки клепсидр БНТШ використано загальноісторичні методи, методологічні підходи археографії, методи спеціальних історичних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Архів «Колекція клепсидр XIX–XX ст.» сформувалася з різномірних за походженням, а водночас однотипних за інформаційним наповненням документів.

² Первинно клепсидрою (лат. *clepsydra*, гр. *κλεψύδρα*) називали водяний або пісковий годинник, а його малюнок, який уміщали на похоронних листівках, символізував завершення життєвого шляху людини, тож цей термін походить від назви інструмента для вимірювання часу. Фактично клепсидра (афіша, плакат, оголошення) є одним із типів некролога, від якого вона відрізняється передусім формою, а не змістом [16; 17].

³ Детальніше на цю тему див. статтю: Колекція клепсидр XIX–XX століть у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника [9].

До нього, зокрема, увійшла збірка клеписдр БНТШ, яка складається з повідомлень про смерть дійсних членів НТШ зі Львова та з інших міст і про заупокійні служби Божі, приурочені до днів смерті видатних українців, котрі померли до заснування Товариства, та з колекційних матеріалів⁴. Належність клеписдр до БНТШ, окрім печаток установи, підтверджує колишній директор Бібліотеки Володимир Дорошенко⁵: «Крім усього цього мала бібліотека (відділ рукописів. – *Н. Р.*) велику збірку різних афіш Галичини та Наддніпрянщини, силу-силенну різних програм, у тім [числі] програм Шевченківських і Франківських свят, клеписдр багатьох українських, головно, розуміється, галицьких, а також чужих діячів, вирізок Українців з чужої преси тощо» [3, с. 8].

Вочевидь утворення збірки клеписдр БНТШ тісно пов'язане з діяльністю видавництва та друкарні Товариства⁶. Їхнім першочерговим завданням була публікація серійних видань, підручників, монографій тощо. Друкарня й видавництво працювали як для потреб НТШ, так і виконували замовлення від приватних осіб, що було необхідним, зокрема з комерційного погляду. Видавнича справа також не обмежувалася публікацією результатів наукових досліджень, адже охоплювала й інші сфери. Йдеться про виготовлення листів, бланків, візитівок, плакатів, оголошень про концерти та лекції [8, с. 54; 5, с. 85–86]. До останніх можна зарахувати й такі оголошення-афіші, як клеписдри, – повідомлення про відхід людини у вічність.

За свідченнями Марії Деркач⁷, клеписдри зберігались у фондах відділу рукописів щонайменше до початку 40-х років ХХ ст.

⁴ Насамперед ідеться про клеписдри, які надійшли з архіву Ставропігійського інституту.

⁵ Володимир Дорошенко (1879–1963) – український літературознавець, бібліограф, громадський і політичний діяч, бібліотекар НТШ. У Товаристві працював від 1908 р., а в БНТШ – від 1910 р. У 1916–1918, 1919–1921 і 1937–1944 роках – директор БНТШ [15, с. 318–319].

⁶ Займали будинки на вул. Чарнецького, 24 і 26 (за німецької окупації – Distriktstrasse, за радянських часів – вул. Радянська, тепер – вул. В. Винниченка); там само були книгарня й палітурня [7; 2, с. 48].

⁷ Марія Деркач (1896–1972) – літературознавиця, архівістка, журналістка, працівниця відділу рукописів БНТШ, у якому впродовж 1930–1939 років опрацьовувала та впорядковувала розрізнені архіви, збірки тощо; від 1940 р. до 1945 р. – завідувачка відділу рукописів Лф БАН УРСР [12, с. 95–97].

Це підтверджує запис у її робочих нотатках (службовому щоденнику) за 26 серпня 1942 р.: «В рукоп[исному] відділі помили дві робітниці шафи на самій горі. Там виложили ми стінні календарі, клеписдри і старі неписані друки» [14, арк. 44].

Найпевніше, збірка клеписдр БНТШ зберігалась у фондах цього відділу аж до кінця 1940-х років. Найімовірніше, 1947 р. вона ввійшла до фондів новоствореної Львівської філії Бібліотеки Академії наук (Лф БАН) УРСР [11, с. 52]. Правдоподібно, там ця збірка почергово зберігалася в Кабінеті мистецтва⁸ (потім – відділ мистецтва, тепер – Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів) і спецфонді. Після розформування спецфонду її передали до відділу рукописів, де вона стала частиною значно більшої колекції клеписдр.

За походженням документи збірки клеписдр БНТШ можна поділити на декілька груп, до найбільшої з яких належать ті, які виготовила друкарня НТШ. Їх присвячено його звичайним і почесним членам, більшість із яких померла у Львові, значно менше – за межами міста й країни. Це українські громадські та політичні діячі, видатні постаті української культури й науки, університетські професори, гімназійні вчителі, зокрема: Володимир Барвінський (1883) [4, спр. 2, арк. 12], Олександр Барвінський (1926) [4, спр. 2, арк. 6], Іван Верхратський (1919) [4, спр. 7, арк. 1–2], Володимир Гнатюк (1926) [4, спр. 10, арк. 3–15], Ярослав Гординський (1939) [4, спр. 11, арк. 13], Сидір Громницький (1937) [4, спр. 12, арк. 12], Іван Калинович (1927) [4, спр. 20, арк. 1], Володимир Левицький (1938) [4, спр. 30, арк. 1], Іван Левицький (1913) [4, спр. 30, арк. 5], Остап Макарушка (1931) [4, спр. 35, арк. 1], Юліан Недведський (Медведський) (1918) [4, спр. 38, арк. 6], Євген Озаркевич (1916) [4, спр. 40, арк. 5], Євген Олесницький (1917) [4, спр. 41, арк. 4], Володимир Охримович (1931) [4, спр. 42, арк. 6], Степан Смаль-Стоцький (1938) [4, спр. 50, арк. 5], Степан Томашівський (1930) [4, спр. 52, арк. 3], Іван Франко (1916) [4, спр. 53, арк. 7] (усі – Львів)⁹.

⁸ Містився на вул. Бібліотечній, 2 [11, с. 52].

⁹ Також див.: Карло Бандрівський (1931) [4, спр. 1, арк. 7]; Володислав Бедрило (1937) [4, спр. 3, арк. 6]; Василь Білецький (1931) [4, спр. 4, арк. 10]; Михайло Галущинський (1931) [4, спр. 8, арк. 3]; Дам'ян Гладилевич (1892) [4, спр. 10, арк. 1]; Михайло Грицак (1939) [4, спр. 12, арк. 9];

Друкарня НТШ також виготовляла клеписдри членів Товариства, які померли поза межами Львова. Зокрема, одна з них повідомляє: «Наукове товариство ім. Шевченка у Львові подає до відомости сумну вість про смерть свого дійсного і почесного члена Володимира Антоновича» (Київ, 1908) [4, *спр.* 1, *арк.* 1]. У цьому контексті на особливу увагу заслугоує повідомлення про смерть Михайла Грушевського: «...помер на засланні в Москві в 68-му році життя...»¹⁰ (1934) [4, *спр.* 13]. Таких повідомлень збереглося чимало. У них згадано діячів із Києва (Миколу Лисенка, 1912 [4, *спр.* 32, *арк.* 2, 6]; Миколу Василенка, [1935] [4, *спр.* 6, *арк.* 2]; Олексу Новицького, 1934 [4, *спр.* 39, *арк.* 7]; Костя Паньківського, 1915 [4, *спр.* 43, *арк.* 8]), з Роздолу (Івана Кревецького, 1940 [4, *спр.* 25, *арк.* 5–6]), із Самбора (Володимира Гуркевича, 1937 [4, *спр.* 14, *арк.* 3]), зі Станіславова (Остапа Левицького, 1903 [4, *спр.* 30, *арк.* 22]), з Ужгорода (Василя Гаджегу, [1938] [4, *спр.* 8, *арк.* 1]), з Варшави (Василя Біднова, 1935 [4, *спр.* 4, *арк.* 2]), з Відня (Петра Огоновського, 1917 [4, *спр.* 40, *арк.* 3]), з Оспадалетті, Італія (Бориса Грінченка, 1910 [4, *спр.* 12, *арк.* 7–8]), з Кракова (Осипа Назарука, 1940 [4, *спр.* 37, *арк.* 4]), з Праги (Агенора Артимовича, 1935 [4, *спр.* 1, *арк.* 4]; Ольгерда Бочковського, 1939 [4, *спр.* 5, *арк.* 6]; Євгена Чикаленка, [1934]; в клеписдрі останнього зазначено водночас Прагу та Подєбради [4, *спр.* 56, *арк.* 9]).

В архіві також зберігаються клеписдри працівникам друкарні НТШ – директорові Каролію Беднарському (1911) і складачеві Адаму Бенраду (1926) [4, *спр.* 3, *арк.* 3, 8]; а також клеписдра «член[у] Управи Музея» Володимирові Гребеняку (1915) [4, *спр.* 12, *арк.* 3] і звістка про те, що відійшов у вічність «довголітній вірний дозорець домів Товариства» Прокіп Гупало (1936) [4, *спр.* 14, *арк.* 1] (усі – Львів). Кілька клеписдр присвячені хорватським ученим із Загреба, а саме Гавро Манойловичу (*Gavro Manojlovic*, 1939) і Фердо Шішичу (*Ferdo Sisic*, 1940) [4, *спр.* 126, *арк.* 3; *спр.* 181, *арк.* 9].

Роман Ковшевич (1932) [4, *спр.* 22, *арк.* 6]; Михайло Корчинський (1937) [4, *спр.* 23, *арк.* 6]; Іван Куровець (1931) [4, *спр.* 28, *арк.* 3]; Володимир Масляк ([1924]) [4, *спр.* 35, *арк.* 8]; Євген Олексій (1934) [4, *спр.* 41, *арк.* 1]; Осипа Паньківська (1934) [4, *спр.* 43, *арк.* 6]; Титко Ревакович (1919) [4, *спр.* 47, *арк.* 1]; Юліян Романчук (1932) [4, *спр.* 47, *арк.* 4]; Іван Ясеницький (1911) [4, *спр.* 60, *арк.* 7] (усі – Львів).

¹⁰ Відомо, що М. Грушевський помер у м. Кисловодськ.

Крім того, друкарня виготовляла клеписдри на приватні замовлення, наприклад, повідомлення про смерть майстра-столяра, колишнього голови Товариства українських ремісників і промисловців «Зоря» Євстахія Бикаловича (Львів, 1930 [4, *спр.* 4, *арк.* 1]) та о. Генріха Полянського ([Львів], 1935 [4, *спр.* 46, *арк.* 3]). Декілька клеписдр (і надрукованих НТШ, і колекційних) містять оголошення про заупокійну службу Божу, приурочену до річниці від дня смерті, як-от клеписдра Борисові Лелявському (Львів, [1935]) [4, *спр.* 31, *арк.* 1]. На деяких із них розміщено повідомлення про річницю смерті визначних українців, які померли до заснування НТШ і на спомин про яких Товариство виготовило афішу, наприклад клеписдру, присвячену сотим роковинам від дня смерті Івана Котляревського (Полтава, 1838; Львів, 1938 [4, *спр.* 24, *арк.* 5]), або отримало її від іншої установи, як-от повідомлення про поминальну службу Божу до дня смерті Якова Головацького (Вільнюс, 1888; Львів, 1888 [4, *спр.* 11, *арк.* 1]). Хронологічно НТШівські клеписдри охоплюють 1883–1940 роки.

У збірку також увійшло чимало колекційних матеріалів, передусім клеписдри з друкарні Ставропігійського інституту. Тепер складно детально простежити шлях їхнього надходження до фондів БНТШ, проте можна зазначити, що вони потрапили до Бібліотеки з цієї установи та меншою мірою з приватних архівів діячів москвофільського спрямування. Ці документи набагато давніші, ніж виготовлені друкарнею Товариства. З інституту клеписдри потрапили до фондів БНТШ, що засвідчено відповідними печатками. Збереглися клеписдри о. Григорію Яхимовичу (Львів, 1863 [4, *спр.* 61, *арк.* 13]), багатьом іншим ставропігійським діячам¹¹.

¹¹ Також див.: Дмитрій Біленький (1883) [4, *спр.* 4, *арк.* 9]; Йоан Бохенський (1857) [4, *спр.* 5, *арк.* 5]; Йосиф Боцян (1927) [4, *спр.* 5, *арк.* 5]; Йоан Герасимович (1865) [4, *спр.* 8, *арк.* 5]; Йоан Геринович (1860) [4, *спр.* 9, *арк.* 1]; Яків Геровський (1850) [4, *спр.* 9, *арк.* 5]; Розалія Гучковська (1891) [4, *спр.* 14, *арк.* 8]; Лев Дейницький (1860) [4, *спр.* 15, *арк.* 2]; Теофіл Дембицький (Відень, 1915; Львів, 1916) [4, *спр.* 15, *арк.* 3]; Роман Децикевич (1866) [4, *спр.* 15, *арк.* 5]; Антоній Дияковський (1890) [4, *спр.* 16, *арк.* 3]; Станіслав Дністрянський (Ужгород, 1935) [4, *спр.* 16, *арк.* 9]; Адріян Копистянський (1939) [4, *спр.* 23, *арк.* 1]; Франц Костек (1883) [4, *спр.* 23, *арк.* 7]; Никифор Краєвський (1863) [4, *спр.* 25, *арк.* 2]; Михайл Куземський (1879) [4, *спр.* 26, *арк.* 1]; Йоан Ліпницький (1857) [4, *спр.* 33, *арк.* 1];

Також колекційні матеріали надійшли до БНТШ із приватних збірок: з архіву письменника й публіциста Михайла Клемертовича (1836–1903)¹², з музею о. Антонія Петрушевича (1821–1913)¹³; а також з декількох галицьких друкарень (М. Білоуса в Коломиї, видавничої спілки «Діло» у Львові, В. Манецького тощо)¹⁴.

Найімовірніше, більшість або й усі клеписидри, виготовлені у Ставропігійському інституті, свого часу належали до збірки клеписидр БНТШ (а не лише ті, які мають відповідну печатку). Найяскравіше про це свідчать дублети (коли тільки на одному з них наявна печатка Бібліотеки) і ті клеписидри, для яких характерна тематична або рідинна спорідненість (адже на них печатки також ставили вибірково). Хронологічно колекційні документи походять із 1850–1939 років.

Історія збірки клеписидр БНТШ тісно пов'язана з долею львівських бібліотечних фондів (БНТШ, ЛННБ України ім. В. Стефаника та ін.), а отже, висвітлює історію архівних установ Львова, водночас ці посмертні повідомлення містять цінні історико-біографічні відомості. Вони можуть слугувати як основними, так і додатковими

Ієронім-Ілля Лодинський (1889) [4, *спр.* 33, *арк.* 4]; Теодор Лукашевський (1881) [4, *спр.* 34, *арк.* 9]; Модест Максимович (1855) [4, *спр.* 35, *арк.* 2]; Теодор Олійник (1883) [4, *спр.* 41 *арк.* 10]; Михайл Осадца (1865) [4, *спр.* 42, *арк.* 5]; Казимир Плошовський (1892) [4, *спр.* 45, *арк.* 6]; Никифор Садовський (1935) [4, *спр.* 48, *арк.* 3]; Петро Самарик (1863) [4, *спр.* 48, *арк.* 4]; Михайл Сингалевиц (1894) [4, *спр.* 49, *арк.* 3]; Людвіка Шараневичова (1864) [4, *спр.* 57, *арк.* 5]; Єфросинія Шпитко (1891) [4, *спр.* 59, *арк.* 2]; Амвросій Яновський (1884) [4, *спр.* 60, *арк.* 3]; Айталь Ясеницький (1936) [4, *спр.* 60, *арк.* 5–6]; Павло Ясеницький (Самбір, 1882) [4, *спр.* 60, *арк.* 9] (якщо не зазначено іншого – Львів).

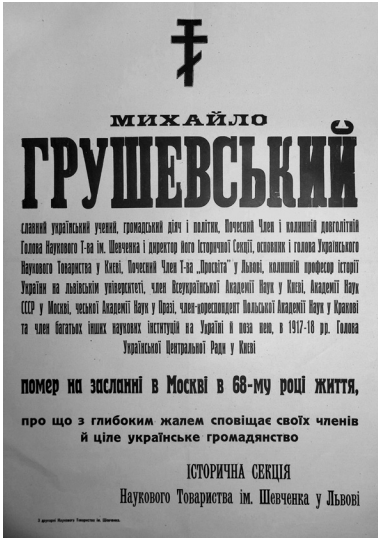
¹² Див.: Теофіл Бережницький (Львів, Дорі, 1895) [4, *спр.* 3, *арк.* 11–12]; Йоан Величко (Львів, 1889) [4, *спр.* 6, *арк.* 7–8]; Йоан Наумович (Львів, 1894) [4, *спр.* 38, *арк.* 2]; Евменій Сабов (Севлюш, 1934) [4, *спр.* 47, *арк.* 5]. Або з архівів Ставропігійського інституту та М. Клемертовича водночас: Йоан Сірко (Гай Старобродський, 1893) [4, *спр.* 50, *арк.* 1].

¹³ Див.: Михайл Малиновський (Львів, 1894) [4, *спр.* 35, *арк.* 3].

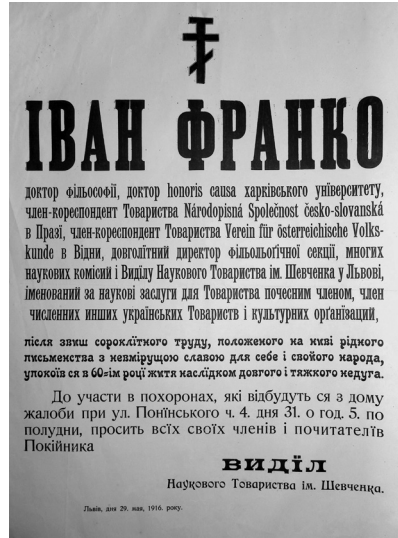
¹⁴ Див.: Йосафат Кобринський (Коломия, 1901) [4, *спр.* 21, *арк.* 6]; Тит Мишковський (Львів, 1939) [4, *спр.* 36, *арк.* 6]; Мученики (Перемишль, 1936) [4, *спр.* 36, *арк.* 10]; Симеон Павлюк (Дрогобич, 1909) [4, *спр.* 43, *арк.* 4]; о. Михайло Світенкий (*Michał Świteńki*, [Ладичин], 1936) [4, *спр.* 49, *арк.* 2]; о. Євтим Сіцінський (Кам'янець-Подільський, [1937]) [4, *спр.* 50, *арк.* 2].

джерелами до біографій українських і меншою мірою зарубіжних учених, історії наукових контактів, а також біографій громадських, політичних і культурних діячів ХІХ – першої половини ХХ ст. Клепсидри БНТШ цінні також із погляду репрезентації особливостей тогочасної галицької поліграфії. Більшість із них надруковано на білому глянцевому папері з кремовим відтінком. Аналогічний папір використовували й інші тогочасні львівські друкарні. Більшість документів надруковано українською мовою.

Висновки. Процес формування збірки клепсидр БНТШ був складним і тривалим – охоплював понад пів сторіччя, приблизно від 1892 р., коли Товариство імені Шевченка було реформоване в наукове і було засновано його Бібліотеку, до його розформування 1940 р. Створення цієї збірки, зокрема, пов'язане з діяльністю попередніх архівних і наукових установ, а також друкарень Львова й Галичини. Результатом цього процесу стала поява фонду № 351 «Колекція клепсидр ХІХ–ХХ ст.» у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника. Його перший розділ було сформовано на основі збірки БНТШ. Очевидно, переважно до неї потрапили клепсидри членам НТШ, виготовлені у друкарні Товариства, що, зокрема, свідчить про вшанування пам'яті померлих діячів у Товаристві. Крім того, до Бібліотеки надходили клепсидри, надруковані в інших львівських установах, поповнюючи фонд і суттєво розширюючи його хронологію і тематику. За час існування документи побували в приватних архівах і музеях, у рукописному та мистецькому відділах декількох бібліотек, відтак опинились у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, де зберігаються і нині.

Клепсидра Михайлові Грушевському

Клепсидра Іванові Франкові

1. Глушко М. Народознавчі студії в Науковому товаристві імені Шевченка (1895–2020) : статті та матеріали. Львів, 2022. 664 с. (Українська наукова бібліотека НТШ ; чис. 52).
2. Дзюбан Р. Культурні цінності установ Львова у 1939–1953-х рр.: переміщення і втрати / відп. ред. Л. Снічарчук ; НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Львів, 2020. 344 с.
3. Дорошенко В. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. *Записки НТШ*. Нью-Йорк ; Париж, 1961. Т. 171 : Збірник Філологічної секції, т. 30. С. 7–58.
4. Колекція клепсидр XIX–XX ст. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 351. Оп. 1. 1611 арк.
5. Кульчицька Т. Друкарня та книгарня Наукового товариства ім. Шевченка в контексті книговидавничого процесу Львова першої половини XX ст. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. Львів, 2009. Вип. 1 (17). С. 82–105.
6. Купчинський О. Наукове товариство ім. Шевченка: дослідження, матеріали. Вибрані статті та повідомлення / редкол.: С. Гелей, І. Гирич, У. Єдлінська, Л. Рудницький, О. Шаблій. Львів, 2013. 492 с. (Українознавча наукова бібліотека ; чис. 37).

7. Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів. Т. 1 (1939–1945) : зб. док. і матеріалів / упоряд.: Г. Сварник (керівник), Р. Дзюбан (передм.), М. Кривенко, Л. Кусий, В. Муравський ; НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника, Львів, 2010. 620 с. (Джерелознавча серія).
8. Палюх О. Українське книговидання у Львові XIX ст.: роль друкарень Ставропігійського інституту та Наукового товариства ім. Шевченка. *Записки Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника*. Львів, 2008. Вип. 1 (16). С. 54–72.
9. Різун Н. Колекція клеписдр XIX–XX століть у фондах відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Архіви України*. 2023. № 1 (334). С. 41–55. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2023.334.041>.
10. Сварник Г. Архівні та рукописні збірки Наукового товариства ім. Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві : каталог-інформатор. Варшава ; Львів ; Нью-Йорк : Український архів, Наукове товариство ім. Шевченка, 2005. 352 с.
11. Сварник Г. Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. *Наукове товариство імені Шевченка* : енциклопедія. Львів, 2014. Т. 2 : Бібл–Вес. С. 35–58.
12. Сварник Г. Марія Деркач. *Наукове товариство імені Шевченка* : енциклопедія / ред. О. Купчинський. Львів, 2022. Т. 5 : Даш–Жуч. С. 95–99.
13. Сварник Г. Наукове товариство імені Шевченка у Львові. *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. Петрука. Львів : Артос, 2020. Ч. I : Наукові осередки. С. 235–312.
14. Службовий щоденник («Бібліотечний дневник») М. Деркач (17.07.1942 – 8.03.1943) // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукоп. Ф. 259. Оп. 1. 268 арк.
15. Ясь О. Володимир Дорошенко. *Наукове товариство імені Шевченка* : енциклопедія / ред. О. Купчинський. Львів, 2022. Т. 5 : Даш–Жуч. С. 318–324.
16. Encyklopedia wiedzy o książce. Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1971. S. 1169.
17. Słownik wyrazów obcych. Wyd. trzecie. Warszawa : Państwowy In-t Wydawniczy, 1958. S. 339.

References

1. Hlushko, M. (2022). Narodoznavchi studii v Naukovomu tovarystvi imeni Shevchenka (1895–2020) : statti ta materialy [Ethnographic Studies at Shevchenko Scientific Society (1895–2020) : articles and materials]. Lviv, 664 p. (Ukrainska naukova biblioteka NTSh ; 52). [in Ukr.].

2. Dziuban, R., Snitsarchuk, L. (ed., 2020). Kulturni tsinnosti ustanov Lvova u 1939–1953-kh rr.: peremishchennia i vtraty [Cultural valuables of Lviv institutions in 1939–1953: transfers and losses]. Lviv, 344 p. [in Ukr.].
3. Doroshenko, V. (1961). Biblioteka Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi [Shevchenko Scientific Society Library in Lviv]. *Zapysky NTSh*. Niu-York ; Paryzh, 171 : Zbirnyk Filolohichnoi seksii, 30, pp. 7–58. [in Ukr.].
4. Kolektsiya klepsydr XIX–XX st. [Obituaries collection of 19th–20th centuries] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 351, inventory 1, 1611 fol. [in Ukr.].
5. Kulchyt'ska, T. (2009). Drukarnia ta knyharnia Naukovoho tovarystva im. Shevchenka v konteksti knihovydavnychoho procesu Lvova pershoi polovyny XX st. [Printing house and bookshop of Shevchenko Scientific Society in context of publishing process in Lviv of the first half of the 20th century]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka*. Lviv, 1 (17), pp. 82–105. [in Ukr.].
6. Kupchynskyi, O. (2013). Naukove tovarystvo im. Shevchenka: doslidzhenia, materialy. Vybrani staty ta povidomlennia [Shevchenko Scientific Society: studies, materials. Selected papers and notes]. Lviv, 492 p. (Ukrainoznavcha naukova biblioteka, 37). [in Ukr.].
7. Svarnyk, H., Dziuban, R. & Kryvenko, M. et al. (comp., 2010). Lvivska natsionalna naukova biblioteka Ukrainy im. V. Stefanyka: peremishchennia i vtraty fondiv [Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv: displacements and losses], 1 : (1939–1945) : zb. dok. i materialiv. Lviv, 620 p. (Dzhereloznavcha seriia). [in Ukr.].
8. Palyukh, O. (2008). Ukrainske knihovydannia u Lvovi XIX st.: rol drukaren Stavropihiiskoho instytutu ta Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [Ukrainian book publishing in Lviv in the 19th c.: Role of printing houses of Stavropigion Institute and Shevchenko Scientific Society]. *Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteky imeni V. Stefanyka*. Lviv, 1 (16), pp. 54–72. [in Ukr.].
9. Rizun, N. (2023). Kolektsiya klepsydr XIX–XX stolit u fondakh viddilu rukopysiv Lvivskoyi natsionalnoyi naukovoï biblioteky Ukrainy imeni V. Stefanyka [Obituaries collection of the 19th–20th centuries in the archives of the Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv]. *Arkhivy Ukrainy*, 1 (334), pp. 41–55. [in Ukr.]. DOI: <https://doi.org/10.47315/archives2023.334.041>.
10. Svarnyk, H. (2005). Arkhivni ta rukopysni zbirky Naukovoho tovarystva im. Shevchenka v Nantsionalnii bibliotetsi u Warshavi : kataloh-informator [Archives and manuscripts of Shevchenko Scientific Society in the

- holdings of the National Library of Warsaw : catalogue]. Varshava ; Lviv ; Niu-York : Ukrainyskiy arkhiv, Naukove tovarystvo im. Shevchenka, 352 p. [in Ukr.].
11. Svarnyk, H. (2014). Biblioteka Naukovoho tovarystva im. Shevchenka u Lvovi. [Shevchenko Scientific Society Library in Lviv]. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka* : entsyklopediia. Lviv, 2 : Bibl–Ves, pp. 35–58. [in Ukr.].
 12. Svarnyk, H., Kupchynskyy, O. (ed., 2022). Mariia Derkach. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka* : entsyklopediia. Lviv, 5 : Dash–Zhuch, pp. 95–99. [in Ukr.].
 13. Svarnyk, H., Petruk, O. (ed., 2020). Naukove tovarystvo imeni Shevchenka u Lvovi [Shevchenko Scientific Society in Lviv]. *Leopolis Scientifica. Nauka u Lvovi do seredyny XX stolittia* : zb. nauk. pr. Lviv : Artos, I : Naukovi osередky, pp. 235–312. [in Ukr.].
 14. Robochyi shchodennyk (“Bibliotechnyi dnevyk”) M. Derkach (17.07.1942 – 8.03.1943) [Work diary (“Library diary”) of M. Derkach (17.07.1942 – 8.03.1943)] // LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka. Vid. rukop. F. 259, inventory 1, 268 fol. [in Ukr.].
 15. Yas, O., Kupchynskyy, O. (ed., 2022). Volodymyr Doroshenko. *Naukove tovarystvo imeni Shevchenka* : entsyklopediia. Lviv, 5 : Dash–Zhuch, pp. 318–324. [in Ukr.].
 16. Encyklopedia wiedzy o książce [Encyclopedia of knowledge about book]. (1971). Wrocław ; Warszawa ; Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, p. 1169. [in Pol.].
 17. Słownik wyrazów obcych [Dictionary of foreign words]. (1958). Wyd. trzecie. Warszawa : Państwowy In-t Wydawniczy, p. 339. [in Pol.].

Nazar Rizun, PhD, Research Fellow in Manuscript Department, Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

Obituaries collection of Shevchenko Scientific Society Library in Lviv

The paper considers the obituaries collection of the Shevchenko Scientific Society Library in Lviv, which belongs to the “Obituaries collection of the 19th–20th centuries” (archive № 351 of the Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv). These obituaries (posters, announcements) notify about death and present biographical data of

famous Ukrainian figures of public, political and cultural life, scholars (primarily, the Society's members), most of whom died during the interwar period (1918–1939). The paper traces the history of the collection's formation, in particular based on the collective materials, which arrived to the Society's Library from various Lviv institutions, foremost from Stauropigion Institute, and highlights its further fate up until it was received into the archives of the Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv; the content and types of the documents are outlined. The collection represent various spheres of the Society's work, the history of its archives formation.

The history of the Library's obituaries collection is complex and long-lasting – covers more than half a century, approximately from 1892, when the Shevchenko Scientific Society was reformed into scientific and its Library was established, until the Society's disbandment in 1940. The collection's creation is related to the work of previous archival and scientific institutions, printing houses of Lviv and Halychyna. This had resulted into the creation of the “Obituaries collection of the 19th–20th centuries”. The Library's obituaries collection forms its first chapter. Obviously, mostly they include the obituaries of the Society's members, made by its printing house, which, in particular, indicates the organization of commemorative events by the Society. The obituaries, printed by other Lviv institutions and received by the Library, replenished the archive and significantly expanded its chronology and themes. These documents appeared in private archives and museums, various departments of a few libraries, whereafter they found themselves in the Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, where they are kept until now.

Keywords: *obituary, Manuscript Department, Shevchenko Scientific Society Library, Shevchenko Scientific Society Press.*